

УДК 576.895.132(477)

НОВІ ВИДИ ФІЛЯРІЙ (SPIRURIDA, ONCHOCERCIDAE) У ФАУНІ УКРАЇНИ

П. П. Желізняк

Інститут зоології НАН України,
вул. Б. Хмельницького, 15, Київ-30, ГСП, 01601 Україна

Одержано 23 січня 2001

Новые виды филярий (Spirurida, Onchocercidae) в фауне Украины. Желізняк П. П. — На території національного природного парку «Синеvir» Межгорського р-на Закарпатської обл. у благородного оленя (*Cervus elaphus montanus* Botezat.) обнаружены три вида нематод (*Onchocerca flexuosa*, *O. skrjabini*, *O. garmsi*), новые в фауне Украины.

Ключевые слова: Nematoda, Onchocercidae, *Onchocerca flexuosa*, *O. skrjabini*, *O. garmsi*, фауна, Украина, Карпаты.

New Species Filaria (Spirurida, Onchocercidae) in Fauna of Ukraine. Zhelіzniak P. P. — 3 new species of filaria (*Onchocerca flexuosa*, *O. skrjabini*, *O. garmsi*) from *Cervus elaphus montanus* Botezat. are found in territory of nationale naturale Park “Sinevir” (Carpathians regione).

Key words: Nematoda, Onchocercidae, *Onchocerca flexuosa*, *O. skrjabini*, *O. garmsi*, fauna, Ukraine, Carpathian region.

Вступ

У зв'язку з високою патогенністю філярій та їх широкою поширеністю, а також з випадками захворювань людей, що викликаються цими нематодами (Demiaszkiewicz, 1995), нами при дослідженні гельмінтофауни диких і свійських копитних тварин особливу увагу було приділено вивченню спірурид. У результаті обстежень у підшкірній клітковині оленя благородного (*Cervus elaphus montanus* Botezat.) виявлено *Onchocerca flexuosa*, *O. skrjabini*, *O. garmsi*, які є новими видами у фауни України.

Матеріал і методи

Збір гельмінтологічного матеріалу проводили протягом 1996–1999 рр. у Син-Полянському, Острівському, Синеvirському, Колочавському та Квасовецькому лісництвах національного природного парку «Синеvir» (Міжгірський р-н, Закарпатська обл.). Обстежено 15 оленів, які загинули в господарстві з різних причин. При цьому використовували метод повного гельмінтологічного розтину тварин за К. І. Скрябіним (1928).

Нематод фіксували в розчині Барбагалло (3%-ний розчин формаліну, приготовлений на фізрозчині). Фіксовані матеріали визначали за допомогою мікроскопа «Біолам», попередньо просвітливши нематоди у 80%-ному розчині фенолу.

Onchocerca flexuosa (Wedl, 1856) Railliet et Henry, 1910

Цей облигатний паразит оленячих локалізується у вузликах під шкірою на спині тварин. Вперше вид описаний від оленів з Австрії (Wedl, 1856), в подальшому його зареєстровано і в інших країнах Західної та Східної Європи (Німеччина, Данія, Югославія, Чехословачія, Польща, Білорусія, Росія).

Нами вид відзначений у 5 статевозрілих оленів Син-Полянського і Острівського лісництв на території НПП «Синеvir». Екстенсивність інвазії *O. flexuosa* складала 33,3% при інтенсивності зараження від 6 до 56 екз. Капсули з нематодами найчастіше фіксували під шкірою в поперековому відділі спини тварин кількістю 1–4 екз. Кількість паразитів у капсулі (вузелку) коливалась від 5 до 10 екз. Розміри капсул складали 8–15 мм завдовжки і 4–7 мм завширшки.

Порівнюючи власні та літературні дані (Tarczynski, Kotrly, 1961; Губанов, 1964; Schulz-Key, 1975; Demiaszkiewicz, 1995), ми дійшли висновку, що інтенсивність зараження оленів в Українських Карпатах нематодами *O. flexuosa* є досить низькою.

***Onchocerca skrjabini* Ruchljadev, 1964**

Вперше даний вид знайдено та описано Д. П. Рухляєвим (1964) від оленя, відстріляного на Кавказі. В подальшому цей паразит червід реєстрували в Якутії (Губанов, 1964), Чехословачії (Дукова, 1970, 1972; Barus, Koubek, 1993;), Швеції (Rehbinder, 1973, 1979; Bain, 1979), Німеччині (Bain, Schulz-Key, 1974; Schulz-Key, 1975; Schulz-Key, Wenk 1981), Фінляндії (Bylund, 1981) та Польщі (Demiaszkiewicz, 1992).

М. Д. Сонін у систематичній частині колективної монографії «Гельминты диких копытных Восточной Европы» під ред. Я. Говорки (Гельминты..., 1988), вивчаючи поширення *O. skrjabini*, помилково вказує цей вид і для України, посиляючись при цьому на монографію Д. П. Рухляєва (1964). Аналізуючи працю Д. П. Рухляєва, ми не знайшли даних про реєстрацію *O. skrjabini* в Криму; є лише дані про знахідки цього виду в оленів з Кавказу.

O. skrjabini зареєстрований нами у одного оленя, добутого в Син-Полянському лісництві національного парку «Синевир». Нематоди локалізувалися в підшкірній клітковині правоколінного суглоба задньої кінцівки тварини і знаходилися вільно, без будь-яких утворень. Екстенсивність інвазії складала 6,7% при інтенсивності зараження 46 екз.

***Onchocerca garmsi* Bain et Schulz-Key, 1976**

Уперше цей вид описано на основі фрагментів самки, виявленої в оленя благородного у Німеччині (Bain, Schulz-Key, 1976). Удруге поодинокі екземпляри самок зареєстровано А. Дем'яшкевичем і Н. С. Назаровою (Demiaszkiewicz, 1987) у кавказського оленя. Самець *O. garmsi* тривалий час залишався невідомим, і тільки 1989 р. А. Дем'яшкевич знаходить самців і самок у оленів із Польщі, на основі чого виконує переопис самки і вперше описує самця (Demiaszkiewicz, 1989 a, b).

На основі власних досліджень вид *O. garmsi* зареєстровано в однієї статевозрілої самки оленя, що загинула під час багатосніжної зими в Син-Полянському лісництві на території національного парку «Синевир». Інцистовані нематоди (♀ та 2 ♂) виявлено нами в підшкірній клітковині черева, що є нехарактерним місцем локалізації цього виду онхоцерок. Екстенсивність зараження оленів *O. garmsi* складала 6,7% загальної кількості обстежених тварин.

Таким чином, на основі наших досліджень, проведених в національному природному парку «Синевир», зареєстровано *O. flexuosa*, *O. skrjabini*, *O. garmsi*, які є новими видами у фауні України. Крім того, вказується нове місце локалізації *O. garmsi*.

Автор висловлює ширю подяку А. Дем'яшкевичу (А. Demiaszkiewicz, Institut Parazytologii im. Stefanskiego PAN, Warszawa) за допомогу у визначенні зібраного матеріалу, консультації щодо літератури та критичні зауваження.

Гельминты диких копытных Восточной Европы / Під ред. Я. Говорки и др. — М. : Наука, 1988. — 111 с.
Губанов Н. М. Гельминтофауна промысловых млекопитающих Якутии. — М. : Наука, 1964. — 164 с.
Рухлядев Д. П. Гельминтофауна диких парнокопытных животных Крыма и Кавказа в эколого-зоогеографическом освещении. — Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1964. — 450 с.

Bain O. Transmission de l'onchocercose bovine, *Onchocerca gutturosa*, par *Culicoides* // *Annl. Parasit. hum. comp.* — 1979. — **54**. — P. 483–488.

Bain O., Schulz-Key H. Une Filarie intradermique chez le Cerf europeen: *Cutifilaria wenki* n. gen., n. sp. (*Onchocercinae*) // *Tropenmed. Parasit.* — 1974. — **25**. — P. 450–453.

Bain O., Schulz-Key H. Une quatrieme espece d'*Onchocerca*, *O. garmsi* n. sp. chez le Cerf europeen // *Tropenmed. Parasit.* — 1976. — **27**. — P. 474–478.

Barus V., Koubek P. Evidence on the occurrence of *Onchocerca skrjabini* (Nematoda: Onchocercidae) in the Czech Republic // *Helminthologia*. — 1993. — **30**. — P. 105–108.

Demiaszkiewicz A. W. *Onchocerca* bidla w Bialowiezi // *Materiali VIII Kong. Polsk. Tow. Nauk Weteryn. wrzesien*, 1987. — Warszawa, 1987. — S. 100–101.

Demiaszkiewicz A. W. First description of male end redescription of female of *Onchocerca garmsi* Bain et Schulz-Key, 1976 a parasite of red deer // *Acta parasit. pol.* — 1989 a. — **34**. — P. 161–165.

Demiaszkiewicz A. W. Nicienie tkankowe z nadrodziny Filarioidea wystepujace przezuwaczy w Polsce // *Wiad. parazyt.* — 1989 b. — **35**. — S. 315–321.

- Demiaszkiewicz A. W.* Onchocerca skrjabini Ruchljadev, 1964 — new parasite of roe deer in Poland // Acta parasit. — 1992. — **37**. — P. 25–27.
- Demiaszkiewicz A. W.* Badania nad nicieniami tkankowymi z podrodziny Onchocercinae Leiper, 1911 występującymi u dzikich i domowych przezuwaczy w Polsce. — Warszawa : Wyd-wo SGGW, 1995. — 104 s.
- Dykova I.* Pathogenic influence of subcutaneous filarial worms invading red deer (*Cervus elaphus*) // Transactions of the IX Int. Congr. of Game Biologist. — Moscow, 1970. — P. 711–713.
- Dykova I.* The incidence of microfilariae of *Wehrdickmansia cervipedis* (Wehr et Dikmans, 1935) and *Onchocerca flexuosa* (Wedl, 1856) in *Cervus elaphus* L., and the tissue reaction of the host // Acta vet. — 1972. — **41**. — P. 197–201.
- Rehbinder C.* Note on onchocerciasis in Swedish reideer // Acta vet. scand. — 1973. — **14**. — P. 642–644.
- Rehbinder C., Christensson D., Forsel I.* Investigations on parasitic visceral granulomas in reindeer // Nord. Vet. Med. — 1979. — **31**. — P. 282–283.
- Schulz-Key H.* Studies on the Filariidae of roe deer, fallow deer and red deer in southern Germany // Proc. II Europ. Multicolloq. Parasitol. — Trogir, 1975. — P. 329–333.
- Schulz-Key H., Wenk P.* The transmission of *Onchocerca tarsicola* (Filarioidea: Onchocercidae) by *Odagmia ornata* and *Prosimulium nigripes* (diptera: Simuliidae) // H. Helminth. — 1981. — **55**. — P. 161–166.
- Tarczynski S., Kotrly A.* Fauna der Fadenwürmer von der Gattung *Onchocerca* Diesing, 1841, *Parafilaria* Yorke et Maplestone, 1926 und *Wehrdickmansia* Caballero, 1945 bei der Europäischen Hirscharten (Cervidae) // Vortrage III Int. Sympos. Krnkh. Der ZOO-Tiere. — Köln, 1961.
- Wedl G.* Über einige nematoden // Sitzungber. K. Akad. Wiss. Wien, Mathem.-naturw. — 1856. — **19**. — P. 122–134.